

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye Tárgy: Az európai gazdasági fellendülés terve (kiegészítő vélemény)

(2009/C 228/28)

2009. január 15-én az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság úgy határozott, hogy az Eljárási Szabályzat végrehajtási rendelkezései 29. cikkének A. pontja alapján kiegészítő véleményt dolgoz ki a következő tárgyban:

„Az európai gazdasági fellendülés terve.”

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Gazdasági és Monetáris Unió, gazdasági és társadalmi kohézió” szekció 2009. március 5-én elfogadta véleményét. (Előadó: Thomas DELAPINA.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2009. március 24.–25-én tartott, 452. plenáris ülésén (a március 24-i ülésnapon) 138 szavazattal 8 ellenében, 13 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Összefoglalás

1.1 A civil társadalom érdekképviselői szerveinek képviselőire, mégpedig elsősorban a szociális partnerekre központi szerep hárul a jelenlegi válság leküzdése során. Fokozott szociális párbeszéd szükséges, egyrészt egy olyan politika meghatározásához és megvalósításához, amely minél gyorsabban kivezet a válságból, másrészt pedig a válság polgárokra gyakorolt gazdasági és szociális következményeinek enyhítéséhez. Az európai szociális modell révén az Európai Unió a világ más régióihoz képest jobb alapokkal rendelkezik a válság következményeinek enyhítéséhez. Az Unión belül is megmutatkozik, hogy azok az országok, amelyekben elterjedtebbek a megegyezésen alapuló rendszerek, sikeresebben tevékenykednek ezen a téren.

1.2 Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság különböző módokon bizonyította, hogy a jelenlegi pénzügyi, gazdasági és szociális válság során betölti a többi európai intézmény támogatásában álló intézményi szerepét. Így például a 2009. január 22.–23-i konferencián az EGSZB megteremtette a válság különböző szereplői – bankok, vállalatok, szakszervezetek, intézmények és egyéb társadalmi szereplők – közötti párbeszéd intézményi keretét. Intézményi, jogi, politikai-gazdasági, szociális és tudományos szempontokból került sor a válság leküzdését szolgáló eszközök megvitatására.

1.3 2009. január 15-i plenáris ülésén továbbá az EGSZB elfogadta az európai gazdasági fellendülés tervéről kidolgozott véleményét⁽¹⁾. A vélemény legfontosabb megállapításai a 2. fejezetben találhatóak, a teljes szöveg pedig a mellékletben.

1.4 Végleges értékelésre ekkor nem volt lehetőség, mivel még nem álltak rendelkezésre információk a legfontosabb pontról, azaz a tényleges végrehajtásról a tagállamokban, amelyeknek a fentiek fő mozgatórugójának kell lenniük. A végrehajtást éppúgy alaposan meg kell még vizsgálni, mint azt a kérdést, hogy az európai gazdasági fellendülési tervében javasolt intézkedések és pénzügyi források közül egyáltalán melyek az újak és kiegészítő jellegűek, illetve melyeket terveztek és határoztak el már egy ilyen európai program nélkül is.

1.5 Az EGSZB felszólít minden érdekelt felet, különösen a tagállamokat és az Európai Bizottságot, hogy haladéktalanul kezdjék meg a gazdaságélénkítési programok végrehajtását. Az Európai Bizottságot arra is felszólítjuk, hogy (a) mielőbb adjon áttekintést a nemzeti gazdaságélénkítési programok végrehajtásának helyzetéről, (b) ismertesse, milyen eszközök állnak rendelkezésre az ilyen intézkedésekkel kapcsolatosan a haladás felgyorsítására, valamint (c) milyen mértékben valósul meg a tagállami politikák összehangolása, illetve hogy ennek során vannak-e nem kívánt fejlemények.

1.6 Az EGSZB 2009. március 17-én konferenciát tartott, amelynek során további vitákat tartottak a nemzeti gazdasági és szociális tanácsok és az európai intézmények képviselői, valamint a szociális partnerek és a civil társadalom egyéb érdekképviselői szerveinek képviselői között a válságból való kiútról. Tapasztalatcserére került sor az európai gazdasági fellendülés tervének tagállami szintű végrehajtásáról, valamint arról, hogy a szervezett civil társadalom hogyan járulhat hozzá a fellendüléshez.

1.7 Az európai gazdasági fellendülés tervéről szóló kiegészítő vélemény kidolgozásának célja, hogy részletesebben kifejtsz az előző vélemény lényeges pontjait, kiegészítsen vagy adott esetben aktualizáljon egyes aspektusokat, valamint a nemzeti gazdasági és szociális tanácsokkal megtárgyalandó kérdéseket vessen fel.

1.8 Az EGSZB a „Program Európa számára” kidolgozásának során folytatja a vitát, azzal a céllal, hogy koherens és hatékony javaslatcsomagot terjeszthessen elő az európai intézményeknek.

2. Az európai gazdasági fellendülésről szóló előző EGSZB-velemény röviden

2.1 Az EGSZB teljes mértékben támogatja az Európai Bizottság és a Tanács európai gazdasági fellendülési tervét. Alapvetően helyes gazdaságpolitikai megközelítésnek tartja az előtünk álló kihívásokra való válaszadáshoz. A gazdaságpolitikának ugyanis gyorsan, határozottan, ambiciózus módon, célirányosan és összehangoltan kell cselekednie ahhoz, hogy megszilárduljon a fogyasztók és a befektetők bizalma, és újra megerősödjön a kereslet.

⁽¹⁾ Ld. az EGSZB 2009. január 15-i véleményét a következő tárgyban: „Az európai gazdasági fellendülés terve”, előadó: Thomas DELAPINA – ECO/244 – CESE 50/2009.

2.2 Különösen kedvező szempontként a következőket emeli ki az EGSZB:

2.2.1 Úgy tűnik, a gazdaságpolitika tanult a tapasztalatokból. Míg a korábbi hanyatlási időszakokban messzemenően passzív volt, most felismerte annak szükségességét, hogy az eddigi kínálatorientáltságot aktív anticiklikus makrogazdasági politikával kell kiegészíteni a belső piaci kereslet ösztönzése érdekében.

2.2.2 Az EGSZB fontosnak tartja azt az utalást, hogy ki kell használni a megreformált stabilitási és növekedési paktum teljes rugalmasságát. A jelenlegihez hasonló rendkívüli helyzetben ez azt jelenti, hogy tolerálják a költségvetési hiány 3 %-os küszöbének átmeneti átlépését. Az EGSZB szerint fontos hangsúlyozni az EKB monetáris politikájának a reálgazdaság fejlődésében betöltött szerepét is, valamint megemlíteni a kamatcsökkentések további mozgásterét.

2.2.3 Az EGSZB üdvözli az összehangolt eljárás mód melletti kiállást. Nemzetközi válsághelyzetben ugyanis nemzetközileg összehangolt válaszokra van szükség. Ezáltal kell elkerülni továbbá a „potyázást” és a „beggar-thy-neighbour” (azaz más kárára jól jární igyekvő) politikát.

2.2.4 Kedvezően értékelendő az is, hogy a válság leküzdését szolgáló jelenlegi rövid távú intézkedések esetében lényeges szerepet játszanak a lisszaboni stratégia céljai:

- A társadalmi kohézió értelmében enyhíteni kell a válságnak az emberekre gyakorolt hatását. Támogatni kell a munkaerőpiacot, és főként a társadalom leggyengébb tagjait kell jobban védeni.
- Erősíteni kell a vállalatok versenyképességét, hogy beruházásaikkal, a termeléssel és a kivitellel hozzájáruljanak a gazdaság fellendítéséhez, és megerősödve kerülhessenek ki a válságból. Ehhez hasonlóan az innovációkba, a képzésbe és a kutatásba történő, jövőorientált állami beruházásoknak a kereslet élénkítése mellett a strukturális javulást is szolgálniuk kell.
- A válságból kivezető úton a kkv-k jelentős ösztönzőerőt képezhetnek. Ezért szükségesek a támogató intézkedések, hogy a kkv-k újra akadálytalanul hozzáférhessenek a finanszírozási eszközökhöz, valamint erősödjön verseny- és innovációs képességük.
- Fontosnak tűnik továbbá az is, hogy a konjunktúra ösztönzésére szolgáló köz- és magán intézkedések az Unió környezetvédelemmel, energiatakarékosággal és éghajlatváltozással kapcsolatos céljait is támogassák azáltal, hogy hozzájárulnak a szén-dioxid-szegény gazdaságra való átálláshoz.

2.3 Az EGSZB véleménye azonban néhány kritikus megjegyzést is tartalmaz:

2.3.1 A gazdasági fellendülés tervének volumene – két év alatt a GDP 1,5 %-a (így az éves GDP átlagosan 0,75 %-a) – viszonylag szűköseknek tűnik, különösen a világ más régióiban összeállított csomagokkal összehasonlítva. Ezenfelül figyelembe kell venni, hogy a terv a megadott 200 milliárd eurónál jóval kevesebb új forrást tartalmaz. Mind az európai, mind a tagállami szintű intézkedéseknél ugyanis gyakran csak olyan intézkedések felsorolásáról, illetve előbbre hozásáról van szó, amelyekről az európai gazdasági fellendülés terve nélkül is döntés született már.

2.3.2 A strukturális javulásra irányuló intézkedések esetében mindenesetre ügyelni kell arra, hogy ezek ne mondjanak ellent a kereslet és a foglalkoztatás élénkítése céljának. Az intézkedéseket úgy kell kialakítani, hogy szociális szempontból elfogadhatók legyenek, és ösztönözzék a növekedést és a foglalkoztatást.

2.3.3 A tagállamok számára kidolgozott intézkedések széles körének sikerét csak akkor lehet majd megítélni, amikor már felismerhető, hogy azok a számukra legmegfelelőbb csomagot alkalmazzák-e. Nem utolsósorban pszichológiai okokból is különösen fontos, hogy minden érintett minél gyorsabban konkrét lépéseket tegyen, mivel különben fennáll a veszély, hogy a pesszimista várakozások rögzülnek.

2.3.4 Míután a politika megtette az első lépéseket annak érdekében, hogy különböző mentőcsomagok formájában helyreállítsa a pénzügyi ágazat működőképességét, most a pénzügyi piacok globális szinten egyeztetett, bizalmat keltő átrendezése szükséges. Ennek során ki kell használni az euróövezetnek a bővítés következtében megnövekedett „kritikus tömegét” ahhoz, hogy fokozottan érvényesíthessük az európai szemléletet, erősegeket és tapasztalatokat. Erről a témáról az európai gazdasági fellendülés terve nem tartalmaz részletesebb javaslatokat.

3. További általános megjegyzések

3.1 A gazdaságpolitika előtt álló legnagyobb közvetlen kihívás abban áll, hogy a kereslet hatékony fellendítésével gyorsan újra megszilárdítsuk a fogyasztók és a befektetők bizalmát. Keresletet kell teremteni a növekedés felélénkítéséhez és a munkanélküliség alacsony szinten tartásához, hogy elkerülhető legyen az előző évszázad harmincas éveiben kialakulthoz hasonló drasztikus visszaesés. Ennek során kerülni kell a múlt hibáit, amelyek hozzájárultak a jelenlegi válsághoz.

3.2 Úgy tűnik, az Európai Unió és különösen a monetáris unió gazdaságpolitikai eszköztárát nyugodt gazdasági fejlődéshez és a válsághelyzetek elkerülésére alakították ki. A fellépő válsághelyzetek esetében szükséges mentőakciókhoz azonban ez az eszköztár nem elegendő. Így tehát a gazdaságpolitika újjalakítására, új utakra, vagyis olyan európai szintű kormányzásra van szükség, amely megfelelő válaszokat nyújt a jelenlegihez hasonló válságokra.

3.3 Fájdalmas módon bizonyosodott be, hogy a piac nem tud minden problémát megoldani ⁽¹⁾. A piaci mechanizmusban mint csodaszerben való túlzott hitet, a rövid távon való gondolkodást és tervezést, valamint az egyre nagyobb hozamokért való versengést realizstikus, kevésbé ideológiák mentén orientálódó politikával kell felváltani.

3.4 Abból, hogy a piac a pénzügyi szektorban kudarcot vallott, nem következtethetünk a piac általános kudarcára, ugyanakkor szükségesnek tűnik, hogy célirányos jogalkotással és felügyelettel elkerüljük, illetve korrigáljuk a kedvezőtlen piaci tendenciákat. Az új politikának ezért olyan piacgazdaság alapjain kell felépülnie, amely ösztönzi és jutalmazza a saját kezdeményezést és a kockázatvállalást. A „mindenhatónak” hitt piacot mindenesetre megint szigorúbb szabályoknak kell alávetni, hogy biztosítani lehessen minél zökkenőmentesebb működését. A szabad piacoknak „terelőkorlátokra” van szükségük, amelyekben belül mozoghatnak. Ez már csak azért is fontos, mert a gazdasági valóságból hiányoznak a tökéletes piac előfeltételei. Az Európai Unió esetében az európai gazdasági és szociális modell olyan alapelveken nyugszik, amelyek a piac által elért eredmények korrekcióját igénylik. Az is ehhez a modellhez tartozik, hogy visszaálljunk a hosszabb távú célokra és értékekre való összpontosításra.

3.5 A gazdaságpolitika európai és tagállami szinten – későn ugyan, de mégis – fontos lépéseket tett már a helyes irányba. Csökkentették a kamatlábakat, bár itt még van mozgástér további csökkentésekre. Az állami beavatkozást, mint például a segélyeket, garanciákat és kockázatátvállalást újra hasznosnak és szükségszerűnek ismerik el. Speciális esetekben végső mentőintézkedésként az államosítások sincsenek kizárva. Az államháztartások adócsökkentéssel és a közkiadások növelésével gondoskodnak a kereslet serkentéséről. A makrogazdasági politika-csomag ezáltal kiegyensúlyozottabb lett.

3.6 Az EGSZB ismételten aggodalmának ad hangot amiatt, hogy az európai gazdasági fellendülés terve túl csekély volumenű (vö. 2.3.1. pont). Ez részben talán azzal is magyarázható, hogy a csomag összeállítása idején a hivatalos növekedési előrejelzések messze alábecsülték a válság mértékét. Így például az Európai Bizottság 2008. november 3-án közzétett őszi előrejelzése még abból indult ki, hogy az euróövezetben a minimális gazdasági növekedés 0,1 % lesz, míg 2009. január 19-i köztes előrejelzése, -1,9 %, már két teljes százalékponttal kevesebb volt ennél. Az első negyedév végi aktuális előrejelzések időközben mintegy 4 %-os csökkenést jósolnak. A gazdaságra és a növekedésre gyakorolt negatív hatások tehát sokkal súlyosabbak annál, ahogy nemrég még sejtették. Kézenfekvő ugyan, hogy először a már meghozott intézkedéseket kell minél gyorsabban végrehajtani, a gazdasági helyzet és az előrejelzések viszont olyan drasztikusan megváltoztak az elmúlt hetekben, hogy sokkal nagyobb szükség van ellenintézkedésekre, mégpedig különböző szinteken, amint a 4. fejezetben ismertetjük.

3.7 A gazdaságélénkítő intézkedések sokba fognak kerülni. A legtöbb uniós tagállam át fogja lépni a költségvetési hiány 3 %-ban meghatározott küszöbét. A növekedési és stabilitási paktum reformok következtében megnövekedett rugalmasságának keretében ez az adott rendkívüli körülmények között ésszerű és szükséges is, ezért szankciók nélkül megengedhető. Ennek során természetesen ugyanazt a rugalmasságot kell alkalmazni az euróövezethez csatlakozni kívánó országok, mint a monetáris unió tagjai esetében. A paktum feltételeinek nem szabad akadályt jelenteniük, ha arról van szó, hogy a kutatás, fejlesztés és oktatás terén történő állami beruházások révén teremtjük meg a jövőbeli növekedés lehetőségeit. Ez a növekedés jelenti ugyanis annak alapját, hogy a válság leküzdése után az államháztartások mielőbb ismét fenntartható pályára álljanak.

3.8 Ennek kapcsán már most el kell gondolkozni azon, hogy a válság után hogyan sikerül majd visszatérni a hosszú távon fenntartható útra. A visszatéréshez mindenesetre hiteles tagállami stratégiák szükségesek. A feladat sürgőssége már ma megmutatkozik abban, hogy az eurózónában fenyegetően növekednek az államkötvények hozamkülönbségei, amiből a befektetők egyre növekvő aggodalmára lehet következtetni az egyes tagállami kormányok fizetőképességét illetően. A pénzügyi helyzet stabilizálódásához intelligens megoldások szükségesek, amelyek kerülik az 1930-as években a munkavállalók és a szociális szempontból leggyengébbek rovására alkalmazott radikális módszereket. Akkoriban a bér- és szociális dömping keveréke a protekcionista intézkedésekkel együtt járult hozzá a katasztrófához.

3.9 Elkerülhetetlen lesz, hogy az állam új bevételi forrásokat tárjon fel. Erősíteni kell a tagállamok adóbevételi alapját, többek között az adóparadicsomok megszüntetése, az adócsökkentési verseny befejezése, valamint az adóelkerülés és adócsalás elleni intézkedések révén. Célszerű általánosan átgondolni az egész adórendszert, ennek során pedig figyelembe kell majd venni a különböző típusú jövedelmek és vagyonok közötti igazságos tehermegosztás kérdéseit. Ebben az értelemben elsősorban azok hozzájárulását kell megkövetelni, akik különös mértékben profitáltak a pénzügyi piacoknak azokból a hibás tendenciákból, amelyeket most közpénzekből, az adófizetők rovására kell kiigazítani.

3.10 Egyértelmű, hogy a konjunktúra fiskális ösztönzése rövid távon nem lehet semleges a költségvetésre nézve, hanem adósságfinanszírozás révén kell történnie, hogy ez ne álljon ellentétben a kereslet élénkítésének céljával. Ennek során figyelembe kell venni az állam fokozott eladósodásának különböző pozitív és negatív, közép- és hosszú távú következményeit. Negatív hatás lehet, hogy a kapacitások fokozott kihasználtsága esetén a kiszorító hatás (crowding out) révén növekedhetnek a vállalkozások tőkeköltségei; mivel a vagyonok még koncentráltabbak, mint a jövedelmek, a fokozott adósságfinanszírozás a jövedelemegyenlőtlenség növekedéséhez is hozzájárul.

⁽¹⁾ Még Josef Ackermann, a Deutsche Bank elnöke is ezt mondja: „Nem hiszek a piac öngyógyító erejében”(www.faz.net – 2008. március 17.).

3.11 Másrészt az adósságfinanszírozás nem feltétlenül jelenti a költségvetési hiány ugyanolyan mértékű növekedését. A gazdasági tevékenységek ösztönzése ugyanis az állam bevételeit is növeli. Az eladósodást nem szabad egyoldalúan csak az ennek kamatait megfizetni kénytelen következő generációk megterhelésének tekinteni. A következő generációk fognak ugyanis profitálni az „intelligens” beruházásokból, például az oktatás és az infrastruktúra terén, ezenkívül ők a jelenlegi államkötvények örökösei is. Ezenkívül azt is figyelembe kell venni, hogy az is magas költségeket eredményez, ha kevesebb pénzt fordítanak a válság leküzdésére, mivel ezáltal tovább csökkenne a gazdaság teljesítménye és a foglalkoztatás. Ebben az esetben a monetáris költségekhez járulnának még a jóval magasabb szociális kiadások, valamint a munkanélküliségből, a képzettségek elértéktelenedéséből és a társadalmi feszültségek növekedéséből adódó emberi szenvedés.

4. További megjegyzések a tagállami intézkedések „eszköztárát” illetően

4.1 Az egyik legelső lépésként a pénzügyi ágazatban látványos mentőterveket hajtottak végre, különböző hatásokkal. A rekapitalizáció folyamata még nem zárult le, a bizalom pedig még nem állt helyre, ezért továbbra is súlyos likviditási gondok állnak fenn. Ezért további erőfeszítések szükségesek ahhoz, hogy a vállalatok és az egyes költségvetések újra elegendő finanszírozási eszközzel rendelkezzenek. A közpénzekből származó támogatást mindenesetre – nem csak a pénzintézeteknél – számos kritériumhoz és feltételhez kell kötni, amelyek biztosítják a nemzetgazdasági hasznot és a megfelelő vállalatirányítást.

4.2 Ezért gyors és hatékony segítségre van szükség a leginkább érintett polgárok, tehát a szociális szempontból gyengék és a munkaerőpiac számára. Általában ugyanis a válság a munkaerőpiacon legelőször a bizonytalan munkaviszonnyal rendelkező leggyengébb szereplőket érinti, például a kölcsönzött munkaerőt vagy a határozott idejű munkaviszonnyal rendelkezőket. Ezután – legalábbis átmenetileg – csökkentik az állandó munkaerő-állomány munkaidejét, majd felmondások következnek, ha a válság hosszabb ideig tart. A gazdaság intelligens átszervezése során ezért a várható demográfiai változások fényében is arra kell törekedni, hogy a foglalkoztatottakat felmondás helyett megtartsuk a vállalatoknál és további képzésben részesítsük őket, hogy a gazdaság megerősödése esetén elegendő számú képzett szakember álljon rendelkezésre. A munkanélküliek támogatását átképzési és a képzettségi szint javítását célzó programokkal kellene összekapcsolni. Ennek során figyelembe kell venni azt is, hogy a hivatalos munkanélküliségi statisztikák nem tükrözik teljes mértékben a probléma méretét és az érintettséget. Válság idején ugyanis sokan eltűnnek a munkanélküliségi statisztikákból, például mivel nem rendelkeznek biztosítási jogosultsággal, vagy mivel az esélytelenségtől elbátortalanodva abbahagyják a munkahelykeresést. Elsősorban a fiatalok munkaerőpiaci integrációja jelent elsőszámú prioritást válság idején.

4.3 A vállalkozói ágazatot támogató intézkedéseknek arra is kell irányulniuk, hogy biztosítsák az ágazat – és elsősorban a kkv-k – számára a finanszírozási eszközökkel való akadálytalan ellátást, és gondoskodjanak a termékipiacok zökkenőmentes működéséről. A gazdaságot támogató intézkedések esetében is

olyan utat kell kijelölni, hogy a gazdaság megerősödve kerüljön ki a válságból. Arra kell törekedni, hogy két legyet üssünk egy csapásra azáltal, hogy ésszerű és struktúrajavító beruházások révén nemcsak rövid távon élénkítjük a gazdaságot, hanem ugyanakkor a lisszaboni stratégia értelmében fokozzuk a versenyképességet és a jövőbeli növekedési potenciált is. Ehhez beruházásokra van szükség az innováció és az infrastruktúra modernizálása (például a transzeurópai energiahálózatok és a széles sávú infrastruktúra), valamint a kutatás és a képzés terén. A kkv-k versenyképességét és innovációs erejét segítő intézkedésekkel kell növelni, például az adóztatás terén vagy állami garanciaállalás révén, hogy a kkv-kban rejlő lehetőségek kihasználhatók legyenek a fellendülés támogatására.

4.4 Az EGSZB továbbá utal arra, hogy a kereslet ösztönzése mellett számos más intézkedés is hozzájárulhat a gazdasági szereplők bizalmának erősítéséhez. A jogalkotás egyszerűsítése, az eljárások gyorsítása és az adminisztratív terhek csökkentése is szorgalmazhatja a gazdasági tevékenységek ösztönzését.

4.5 Mivel a „gazdaság helyreállása” nem jelenti azt, hogy a válság után minden ugyanolyan lesz, mint azelőtt, a hangsúlyt az energiatakarékos és környezetkímélő projektekre kell helyezni, hogy felgyorsuljon az alacsony szén-dioxid-kibocsátással járó, „zöld” gazdaság felé való átmenet.

4.6 A struktúrajavító intézkedéseket úgy kell kialakítani, hogy szociális szempontból elfogadhatók legyenek, és ösztöngözzék a növekedést és a foglalkoztatást, hogy ne akadályozzák a kereslet serkentésére tett erőfeszítéseket és a szociális méltánytalanságok enyhítését. Különleges szerep hárul a bérlpolitikára, amelynek figyelembe kell vennie a béreknek a gazdaságban betöltött kettős szerepét. Míg a bérek mikrogazdasági szempontból költség tényezőt képviselnek a vállalatok számára, és ezért befolyásolják a versenyképességet az árak tekintetében, makrogazdasági szempontból ők jelentik a belső kereslet meghatározó legfontosabb tényezőt. Mivel a vállalatok csak akkor fognak beruházni és munkahelyeket teremteni, ha megfelelőek a várakozások a kereslettel kapcsolatban, összgazdaságilag nézve a bérnövekedésnek az adott tagállami összgazdasági termelékenység növekedéséhez való középtávú igazodása biztosítja az egyensúlyt a kereslet megfelelő alakulása és az árak versenyképességének megőrzése között. A szociális partnereknek ezért arra kell törekedniük, hogy elkerüljék a „beggar-thy-neighbour” politika alapján felmerülő bércsökkenéseket.

4.7 Az egyes költségvetési intézkedések növekedésre gyakorolt hatása attól a szorzótól is függ, amelynek része a fogyasztási hajlandóság és az import részaránya. Az általános adócsökkentések esetén ezért fennáll a veszély, hogy ezek a bizonytalanságból adódóan növelik a megtakarítások arányát. A keresletre gyakorolt hatás nagyobb, ha az alacsonyabb jövedelműekre irányulnak az intézkedések, mivel ők nagyobb fogyasztási hajlandósággal rendelkeznek. A legalacsonyabb jövedelemmel rendelkezők mindenesetre ki vannak zárva ebből, mivel ők nem fizetnek adókat. Ezért ennek a csoportnak az esetében speciális megoldásokat kell találni. Bizonyos adócsökkentések időbeli

korlátozása szintén ösztönözné a vásárlások előrehozását. Viszonylag nagy hatás várható bizonyos célzott közvetlen transzferektől, például a munkanélküli járadéknak az Európai Bizottság által javasolt átmeneti emelésétől. A támogatások kifizetésének adott célhoz való kötése is növeli a keresletre gyakorolt hatást, például a képzési csekk vagy az ún. klímacekk ötlete esetén. A klímacekket alacsony energiafelhasználású termékek, napkollektoros berendezések vagy tömegközlekedési berletek vásárlása során lehetne beváltani.

4.8 A különböző alapokból (strukturális és kohéziós alap, vidékfejlesztési alap, Európai Szociális Alap, globalizációs alap) származó eszközök szétosztása során a mielőbbi eredmény érdekében a megfelelő felhasználás mellett a rugalmasság, valamint pragmatikus eljárás mód is követelmény.

5. Az európai dimenzió erősítése

5.1 A jelenlegi válság az egyes tagállamokra különböző gazdasági struktúráik miatt különböző hatásokkal jár. A különböző érintettség miatt különböző tagállami intézkedéscsomagokat kell kidolgozni. Ezért fennáll a veszély, hogy növekednek a különbségek Európában és az euróövezetben. A tagállami politikák így saját korlátaikba ütköznek. Ezért európai politikára van szükség, valamint jobb gazdasági koordinációra és irányításra európai szinten, amelynek rendelkeznie kell a politikájának hatékony végrehajtásához szükséges eszközökkel is.

5.2 Az intézkedéscsomagok sürgősen szükséges gyors végrehajtásához koordináció, harmonizáció és egyeztetés szükséges, mivel egységes eljárás nélkül fennáll a veszély, hogy egyes országok a hazai vállalatok javára hoznak intézkedéseket, amelyek sértik az egyenlő versenyfeltételek elvének alapjait és a támogatásokért való versenyfutásba torkollnak. Az adóügy terén is általános harmonizáció szükséges, amely túlmutat a konjunktúra élénkítését célzó intézkedéseken és az egész adórendszerrel érinti. Ha a költségeket érintő intézkedésekkel próbálják javítani egy ország nemzetközi versenyképességét, az is a protekcionista tendenciák veszélyével járhat, amint egy ország a külföldi kereslet segítségével próbálja meg elkerülni a recessziót. Ez mind az egyes EU-tagállamokon belül, mind a nagy világgazdasági tömbök között érvényes (amint azt az USA konjunktúra programja keretében hangoztatott „buy american” szlogen fenyegetően jelzi).

5.3 Ennek kapcsán az EGSZB felszólítja az Európai Bizottságot, hogy mielőbb adjon áttekintést a tagállami gazdaságélénkítési programok végrehajtásának helyzetéről, és ismertesse, milyen eszközök állnak rendelkezésre az ilyen intézkedésekkel kapcsolatosan a haladás felgyorsítására. Ez szükséges ahhoz, hogy felmérhessük a ténylegesen megvalósított intézkedések mennyiségét, hogy tanulhassunk egymástól, és hogy áttekintést nyerjünk arról, nem kerül-e sor nem kívánt fejleményekre. A protekcionizmus felé vezető ilyen nem kívánt fejlemények lennének például a verseny torzulásai, a dömping (az adóügyek terén is), a potyázás és – az eurózónán kívül – a valutaleértékelések. Az EGSZB felszólítja a Tanácsot és az Európai Bizottságot, hogy szigorúan akadályozzák meg, illetve adott esetben

vonják vissza a „beggar-thy-neighbour” politikába torkolló ilyen intézkedéseket.

5.4 Az európai dimenzió erősítése azt is jelenti, hogy egyre inkább el kell gondolkodni közös európai projektekről, például az energiaellátási infrastruktúra terén. Az ilyen projektek finanszírozásához hozzájárulhat, ha nagyobb rugalmasság révén az uniós költségvetési tételeket rugalmasabban kezelve ki nem merített eszközöket fordítanak erre a célra. Ebben az összefüggésben meg kell vizsgálni egy európai állami alap európai kölcsöneinek ötletét is.

5.5 Az EU szolidáris segítségnyújtására van szükség olyan, az eurózónán kívüli országok számára is, amelyek fizetésimérlegnehézségekkel küszködnek (pl. Magyarország, Lettország), valamint az eurózónán kívüli országokban található veszélyeztetett bankok és pénzügyintézetek számára, ennek során pedig figyelembe kell venni ezeknek az országoknak a felzárkózási folyamatban elfoglalt különleges helyzetét.

6. A pénzügyi piacok reformja

6.1 Más globális jelentőségű témákhoz hasonlóan az EU-nak a nemzetközi pénzügyi rendszer újraszabályozása esetében egységesen és következetesen kell fellépnie. Európának minden érintett érdekében és általában a stabilitáshoz való hozzájárulásként meg kell teremtenie az újjászervezés alapjait, és kézjegyével kell ellátnia azt. Mindenféleképpen paradigmaváltás szükséges a hosszú távú orientálódás és a fenntarthatóság irányába, megfelelő ösztönző struktúrákkal és bónuszrendszerekkel alátámasztva. Az újjászervezett globális pénzügyi rendszernek lehetővé kell tennie olyan komoly pénzügyi innovációk kialakítását, amelyek nem állnak versenyben a reálgazdasági beruházásokkal, hanem támogatják a reálgazdaságot.

6.2 Az új rendszernek olyan alapelveken kell nyugodnia, mint az átláthatóság, a kockázatvállalás korlátozása, a kockázatok realisztikus megjelenítése a mérlegekben, valamint fedezeti alapok és magántőkealapok bevonása a szabályozásba. Az újraszabályozásnak a prociklikus hatások és a túlzott emelőhatások megakadályozásához is hozzá kell járulnia. A reformjavaslatoknak nem egymással össze nem függő részekből kell állniuk, hanem egy átfogó, koherens intézkedéscsomagot kell képezniük, amely minden releváns területet lefed. Az egyes országok és gazdasági tömbök között nem szabad szabályozási (illetve szabályozásleépítési) versenynek kialakulnia. Ehhez legalább összehangolt, határokon átnyúló felügyeletre és ellenőrzésre, valamint független európai hitelminősítő ügynökségekre van szükség.

6.3 Ismét különös figyelmet kell fordítani a nyugdíjrendszerek finanszírozási módjára is ⁽¹⁾. Az ugyanis, hogy ez – a piacok tévedhetetlenségében való hittől hajtva – az elmúlt években egyre inkább a tőkepiac révén történt, a jelenlegi vagy jövőbeli nyugdíjasok nagy része számára az eredeti tájékoztatással szemben jelentős pénzügyi veszteséggel járt.

⁽¹⁾ Ennek kapcsán utalnunk kell a „Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a biztosítási és viszontbiztosítási üzleti tevékenység megkezdéséről és gyakorlásáról – SZOLVENCIA II” tárgyában kidolgozott véleményre (HL C 224., 2008.8.3., 11. o.).

7. A szervezett civil társadalom szerepe

7.1 A válság terheit lényegében a polgárok viselik. Ezért a gazdasági és szociális szereplőket nagymértékben be kell vonni a jövőbeli politika kialakításába. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság különböző módokon bizonyította, hogy a jelenlegi pénzügyi, gazdasági és szociális válság során betölti a többi európai intézmény támogatásában álló intézményi szerepét. Így például egy 2009. januári konferencián az EGSZB megteremtette a válság különböző szereplői – bankok, vállalatok, szakszervezetek, intézmények és egyéb civil társadalmi szereplők – közötti párbeszéd intézményi keretét.

7.2 A munkavállalók és a vállalatok kulcsszerepet töltenek be egy olyan válság leküzdésében, amelyet nem ők okoztak és amelyért nem ők vonhatók felelősségre. Fokozott szociális párbeszéd szükséges, egyrészt az olyan politika meghatározásához és megvalósításához, amely minél gyorsabban kivezet a válságból, másrészt pedig a válság polgárokra gyakorolt gazdasági és társadalmi következményeinek enyhítéséhez.

7.3 A tagállamokban a szociális partnerekkel együtt kell intézkedéseket kidolgozni a bérek túl gyenge emelkedésének elkerülése érdekében, amely nem a szükséges mértékben támogatná a keresletet és a növekedést. A makrogazdasági párbeszéd kiépítése is a jobb koordinációt szolgálja, azáltal, hogy a bérfejlést jobban össze lehet hangolni a makrogazdasági politikával.

7.4 A méltánytalanságokat és az egyenlőtlenséget nem szabad fokozni a válság idején. Az európai parlamenti választásokra tekintettel is világosan meg kell mutatni egy „New Social Deal” formájában a polgároknak, és köztük különösen a társadalom gyengébb tagjainak, hogy a politika nem hagyja cserben őket. Jogi és pénzügyi eszközöknek kell megakadályozniuk, hogy a válság az európai szociális modell válságává is váljon.

7.5 A szociális párbeszéd alapvető fontosságú a válság gazdasági és szociális következményeinek leküzdésében⁽¹⁾. A történelem azt mutatja, hogy a gazdasági válságok vagy elmélyítik a szociális párbeszédet, vagy akadályozzák azt. Elmélyítésre akkor kerül sor, ha felismerik a szorosabb együttműködés szükségességét. Mindenesetre könnyebb kompromisszumokat kötni, ha növekszik a gazdaság, ez pedig válság esetén a nem együtt-

működő és a bizonyos csoportok érdekeit szem előtt tartó, önző viselkedés erősítéséhez vezethet. Ez utóbbi jelentősen fájdalmasabbá tenné a jelenlegi válságból való kilábalást, mint amilyen az enélkül lesz.

7.6 A kereslet ösztönzése kapcsán a cél a kiegészítő eszközök olyan intelligens módon való felhasználása, hogy a válság leküzdése után növekedjen a gazdaság versenyképessége. Ehhez hasonlóan a válság leküzdését arra kell felhasználni, hogy minden szinten erősödjének a szociális párbeszéd struktúrái. Az európai szociális partnereknek a munkaerő-piaci kihívásokról szóló legutóbbi közös jelentése jó alapot jelent a rugalmas biztonság modelljei lehetőségeinek felmérésére. A belső rugalmas biztonság keretében a felmondási védelem lazulására és a munkaidő hosszabbítására irányuló strukturális reformok helyett a tartós munkahelyek támogatását célzó intézkedéseket kell kialakítani. Az intézkedéseknek lehetővé kell tenniük, hogy a konjunktúra visszaesése idején a vállalatok csökkentett munkaidőben megtarthassák a foglalkoztatottakat és az így nyert időben továbbképezhessék őket, hogy az ezt követő fellendülés idején képzett munkaerő álljon rendelkezésükre. A Hollandiában kialakított legújabb ilyen modell ebben az értelemben legjobb gyakorlatnak tekinthető. A legrugalmasabb munkavállalók számára is javítani kell a biztonságot, hogy megmaradjanak az esélyeik arra, hogy a munkaerőpiacon maradhassanak és továbbképezhessék magukat.

7.7 A szociális gazdaság, amely különböző társadalmi és szervezeti modelljei révén a szervezett civil társadalom valódi megnyilvánulása, jellemzően innovatív válaszokkal szolgál a szociális igényekre, összeegyeztetve egymással a jövedelmezőséget és a szolidaritást, minőségi munkahelyeket teremtve, megerősítve a társadalmi és a területi kohéziót, a termelést fenntartható fejlődéssel párosítva és végeredményben erősítve az aktív polgárságot és fokozva a vállalatok társadalmi felelősségvállalását. Valamennyi fenti, a jelenlegi válsághelyzet leküzdésének ma már nélkülözhetetlen elemét jelentő jellemző alapján komoly szerep hárul a szociális gazdaság szereplőire a válság kezelésében, illetve ezek a jellemzők arra készítik az Európai Bizottságot, hogy politikáiban és programjaiban felhasználja azt hatékony impulzust, amit a polgári kezdeményezés szóban forgó szociális modellje jelent⁽²⁾.

Kelt Brüsszelben, 2009. március 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke

Mario SEPI

⁽¹⁾ A szociális partnerek központi szerepét az „Industrial Relations in Europe” című jelentés is kiemeli, amelyet az Európai Bizottság 2009. februárban tett közzé.

⁽²⁾ Ugyanerről lásd az EGSZB 2009. január 15-én elfogadott CESE 50/2009 véleményét. (A HL-ben még nem jelent meg.)